

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะเสนอการสรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล ผลการวิจัยและข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

5.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

5.1.1 เพื่อศึกษาความมีมนุษยสัมพันธ์ของศึกษานิเทศก์ในเขตการศึกษา 11

5.1.2 เพื่อเปรียบเทียบความมีมนุษยสัมพันธ์ของศึกษานิเทศก์ในเขตการศึกษา 11 ตามความคิดเห็น ของผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา และผู้เกี่ยวข้อง

5.2 วิธีดำเนินการวิจัย

5.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้ ประกอบด้วย ศึกษานิเทศก์จังหวัด ผู้ช่วยศึกษานิเทศก์จังหวัด ในเขตการศึกษา 11 นายอำเภอ หัวหน้าการประถมศึกษา ศึกษาอำเภอ เจ้าคณะอำเภอ ศึกษานิเทศก์อำเภอ ผู้ช่วยศึกษานิเทศก์อำเภอ นักวิชาการศึกษา และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ในสำนักงานศึกษานิเทศก์อำเภอซึ่งตั้งอยู่ในเขตการศึกษา 11 รวมทั้งสิ้น 776 คน กลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย จำนวน ร้อยละ 50 ได้ 48 อำเภอ โดยให้ผู้ดำรงตำแหน่งในอำเภอนั้น เป็นกลุ่มตัวอย่าง ยกเว้นตำแหน่งศึกษานิเทศก์จังหวัด และผู้ช่วยศึกษานิเทศก์จังหวัด ใช้ประชากรเป็นกลุ่มตัวอย่าง ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 396 คน

5.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) และแบบสอบรายการ (Checklist) ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้น โดยคณะกรรมการที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์พิจารณา แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ และนำไปทดลองเพื่อหาค่าความเชื่อมั่น ก่อนนำเครื่องมือไปใช้

5.2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ทั้งหมด ได้รับแบบสอบถามคืน 338 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 85.35

5.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ F - test

5.8 ผลการวิจัย

5.3.1 พบว่าคุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์ของศึกษานิเทศก์อำเภอ ในเขตการศึกษา 11 ตามความคิดเห็น ของศึกษานิเทศก์อำเภอ ทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.41$) โดยเรียงลำดับจาก ด้านบุคลิกภาพภายใน ($\bar{X} = 3.51$) ด้านการเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ ($\bar{X} = 3.38$) ด้านบุคลิกภาพภายนอก ($\bar{X} = 3.34$)

5.3.2 พบว่า คุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์ ของศึกษานิเทศก์อำเภอ ตามความคิดเห็น ของผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา และผู้เกี่ยวข้อง ทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.28$) ด้านบุคลิกภาพภายใน ($\bar{X} = 3.30$) ด้านบุคลิกภาพภายนอก ($\bar{X} = 3.28$) และด้านเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ ($\bar{X} = 3.25$) และทั้ง 3 กลุ่ม เห็นว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอ มีคุณลักษณะความมีมนุษยสัมพันธ์ ทั้ง 3 ด้าน เรียงอันดับจากสูงไปต่ำ คือ ผู้บังคับบัญชา เห็นว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอ มีคุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์ ระดับมาก ($\bar{X} = 3.36$) ผู้เกี่ยวข้อง เห็นว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอมีคุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์ มาก ($\bar{X} = 3.26$) และ ผู้ใต้บังคับบัญชา เห็นว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอ มีคุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.23$)

5.4 อภิปรายผลการวิจัย

ในการอภิปรายผลการวิจัย ผู้วิจัยจะมุ่งประเด็นจากผลการตอบแบบสอบถาม ซึ่งแบ่งคุณลักษณะของศึกษานิเทศก์อำเภอ เป็น 3 ด้าน คือ ด้านบุคลิกภาพภายนอก และ บุคลิกภาพภายใน และด้านความสามารถในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ โดยจะอภิปรายในภาพรวมก่อนแล้วจึงอภิปรายแต่ละด้านอีกครั้ง

ในภาพรวม ความคิดเห็นของผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา และผู้เกี่ยวข้อง เห็นว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอ มีมนุษยสัมพันธ์อยู่ในระดับ "มาก" ทั้ง 45 ข้อนั้น แสดงว่า ผู้ดำรงตำแหน่งศึกษานิเทศก์อำเภอส่วนมาก เป็นผู้มีคุณลักษณะด้านความมีมนุษยสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง ซึ่งสัมพันธ์กับงานในตำแหน่งหน้าที่ ซึ่งกำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2535 มีอำนาจหน้าที่ ตามมาตรา 5 ข้อ ข. (2) ดังนี้ (กองการเจ้าหน้าที่ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2535)

ก. ประสานงาน และจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา การศาสนา และ การวัฒนธรรมของอำเภอ กำกับ เร่งรัด ติดตาม ประเมินผล การดำเนินงานตามแผนงานโครงการของหน่วยงานสังกัดกระทรวง ภายในอำเภอ และเป็นหน่วยข้อมูลทางการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรมในอำเภอ

ข. ประสานงานและส่งเสริมการดำเนินงานด้านการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรมภายในอำเภอ ฯลฯ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วันเดิม มณีโกคา, (2525) ว่า ลักษณะผู้นำของศึกษาธิการในประเทศไทย ด้านการแสดงออกในการรวมกลุ่ม ประสานสัมพันธ์ในระดับปานกลาง พฤติกรรมด้านความต้องการร่วมประสานสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ พฤติกรรมแสดงออกซึ่งความรักใคร่ ผูกพัน อยู่ในระดับปานกลาง และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุรัช นุ่มมีชัย (2536) ที่พบว่า พฤติกรรมผู้นำของศึกษาธิการอำเภอตามที่เป็นจริงมุ่งในมิติมุ่งงานและมิติมุ่งสัมพันธ์ อยู่ในระดับมากทั้ง 2 ด้าน และสอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ วิจิต ทองนุ้ย และคณะ (2529) ที่พบว่า ผู้บริหารที่ดีเด่นเป็นผู้มีความสามารถ ด้านการสื่อสาร และด้านมนุษยสัมพันธ์สูงกว่าความสามารถด้านอื่น ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า งานตามความรับผิดชอบของศึกษาธิการอำเภอ ส่วนใหญ่เป็นงานที่เน้นการประสานงานให้กิจกรรมต่าง ๆ ตามความรับผิดชอบของกระทรวงศึกษาธิการ ในระดับอำเภอดำเนินการไปด้วยดี ซึ่งในการประสานงาน เพื่อให้หน่วยงานอื่น ๆ ได้ร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ ระดมทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีในท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ ในแผนงาน โครงการนั้น ต้องอาศัยความเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ในระดับสูงจึงจะสามารถชักชวน จูงใจ บุคคลจากหน่วยงานต่าง ๆ ให้มาร่วมกันประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ให้สำเร็จ อาทิ การจัดการแข่งขันกีฬาระหว่างโรงเรียนประจำระดับอำเภอ การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาระดับต่าง ๆ การจัดงานประเพณี และวันสำคัญของท้องถิ่นซึ่งงานต่าง ๆ ดังกล่าวนั้นแล้วต้องใช้เวลา และทรัพยากรจำนวนมาก จากหลายหน่วยงาน ศึกษาธิการอำเภอต้องใช้ความมีมนุษยสัมพันธ์เพื่อประสานการดำเนินงานค่อนข้างสูงเป็นประจำ จึงจะทำให้กิจกรรมเหล่านั้นสำเร็จผลได้ ศึกษาธิการอำเภอจึง ต้องศึกษาหาวิธีการในการประสานงานการติดต่อสื่อสาร อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ ศึกษาธิการอำเภอเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์สูง ตามความคิดเห็นของบุคคลต่าง ๆ นอกจากนี้ ตำแหน่งศึกษาธิการอำเภอ เป็นตำแหน่งที่มีมานาน คู่กับกระทรวงศึกษาธิการเดิมก่อนที่กรมต่าง ๆ จะแต่งตั้งข้าราชการของแต่ละกรมมาเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการครูในแต่ละอำเภอนั้น กระทรวงศึกษาธิการได้มอบหมายให้ศึกษาธิการอำเภอในสมัยนั้นจึงมีทั้งอำนาจและบารมีสูง ทำให้ข้าราชการกระทรวงศึกษาธิการในระดับอำเภอ เกรงอำนาจหน้าที่ของศึกษาธิการอำเภอกันมาก ต่อมาเมื่ออำนาจหน้าที่เปลี่ยนไป กรมต่าง ๆ ได้แต่งตั้ง ข้าราชการของแต่ละกรมดูแลบังคับบัญชาข้าราชการในกรมนั้น ๆ ศึกษาธิการอำเภอจึงลดบทบาทด้านบังคับบัญชาลงไปมาเน้นบทบาทด้านการประสานงานตามพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการของสำนักงานฯ ดังกล่าวแล้ว บทบาทหน้าที่ของศึกษาธิการอำเภอ จึงเปลี่ยนไปเน้นด้านการประสานงาน จึงทำให้ศึกษาธิการอำเภอ ต้องสร้างมนุษยสัมพันธ์สูงขึ้น ซึ่งตรงกับความคิดเห็นของ สุปิติ ขุนภักดี (2529) ที่ว่าการปฏิบัติงาน ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงาน หรือองค์กรใดก็ตาม

เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ที่รับผิดชอบ ในฐานะเป็นหัวหน้าหน่วยงานทางการศึกษา มีหน้าที่บริหารงานในสำนักงานให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย อีกทั้งให้บริการแก่ครูในอำเภอ ในฐานะหน่วยงานของคุรุสภา หรือประสานงานกับหน่วยงานสถานศึกษา และบุคคลอื่น ๆ ตามหน้าที่ความรับผิดชอบจึงต้องมีน้ำใจ มีคุณธรรม จริยธรรมซื่อสัตย์ ยุติธรรม และศึกษาธิการอำเภอเป็นข้าราชการครู จึงต้องฝึก คือ ระเบียบ วินัย และจรรยาบรรณของครู เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เพื่อนครู เพื่อนข้าราชการ ประชาชน หรือเยาวชนอีกด้วย นอกจากนี้ผู้ดำรงตำแหน่งศึกษาธิการอำเภอ จะเป็นผู้ที่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรีด้านการศึกษา ซึ่งได้รับการอบรมด้านจิตวิทยาการเรียนการสอนและจิตวิทยาอื่น ๆ มาแล้ว กอปรทั้งเป็นผู้ที่เคยเป็นผู้สอนในสถานศึกษามาระยะหนึ่ง ก่อนจะโอนย้ายมารับราชการในตำแหน่ง จึงทำให้เป็นผู้มีอุปนิสัย เมตตา อ่อนโยน ต่อบุคคลทั่วไป ตามบุคลิกภาพที่ดีของครู

ด้านความสามารถในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ของศึกษาธิการอำเภอ ซึ่งหมายถึง ความสามารถในการโน้มน้าวจิตใจ ให้คำปรึกษาหารือ การผูกสมานไมตรี สร้างศรัทธา รู้กาลเทศะ ถนอมน้ำใจของสรรพสตรีณ ชุมชน ความรู้ ความสามารถทั่วไป และตามตำแหน่งหน้าที่ ทักษะในการเขียนการออกคำสั่ง การขอความร่วมมือ การประสานงาน ความรัก ความเมตตา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ซึ่งผลการวิจัย พบว่า ทั้งศึกษาธิการอำเภอ และผู้ตอบแบบสอบถามอีกทั้ง 3 กลุ่ม เห็นว่าศึกษาธิการอำเภอ มีคุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์อยู่ในระดับ และ "มาก" เช่นกัน ซึ่งอาจอธิบายได้ว่างานของศึกษาธิการอำเภอ เป็นงานในลักษณะการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ มากกว่าลักษณะอื่น ๆ อาทิ การจัดการแข่งขันกีฬา การจัดงานประเพณีของท้องถิ่น การฝึกอบรมลูกเสือชาวบ้าน ซึ่งงานเหล่านี้เป็นงานซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ ร่วมทุนทรัพย์จากหลาย ๆ ฝ่ายจึงจะสามารถดำเนินการได้ ทำให้ศึกษาธิการอำเภอในฐานะผู้ประสานงาน ต้องมีทักษะในการโน้มน้าวจิตใจ ผูกสมานไมตรี สร้างศรัทธา เพื่อให้ทุกฝ่ายได้ร่วมมือกัน เพื่อบังเกิดผลสำเร็จในกิจการส่วนรวมต่าง ๆ นอกจากนี้ในฐานะตัวแทนกระทรวงศึกษาธิการ ระดับอำเภอในส่วนภูมิภาค ทำให้ศึกษาธิการอำเภอเป็นตัวกลางในการประสานงาน เกี่ยวกับกิจการด้านการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรมของอำเภอ อาทิ ด้านข้อมูลสารสนเทศ ต่าง ๆ ที่มีความจำเป็นต้องประสานงานและขอความร่วมมืออย่างใกล้ชิด การให้บริการด้านวิชาการ และด้านสวัสดิการ แก่ ข้าราชการครู ซึ่งเป็นสมาชิกคุรุสภา การควบคุมดูแลให้เด็กเข้าเรียนตาม พ.ร.บ. ประถมศึกษา การประชาสัมพันธ์เร่งรัด การขยายโอกาสทางการศึกษา สนับสนุนการศึกษานอกระบบโรงเรียน การฝึกฝนอาชีพระยะสั้น การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมแก่ครู นักเรียน ประชาชน เยาวชน การอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี โบราณสถาน โบราณวัตถุ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ ศึกษาธิการอำเภอ เป็นผู้ประสานงานให้เกิด ความร่วม

มือ ร่วมใจกัน ในผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับหลายระดับตั้งแต่ ผู้ให้การสนับสนุน ด้านทรัพยากร ทั้งเงินทอง วัสดุ ความรู้ ความสามารถ กำลัง แรงงาน สถานที่ และอื่น ๆ ดังนั้น ศึกษาธิการอำเภอ จึงต้องใช้ความมีมนุษยสัมพันธ์อย่างสูงยิ่ง เพื่อให้บังเกิดผลงานเหล่านี้ ซึ่งตรงกับข้อคิดเห็นที่ อรุณ รักธรรม (2522) ได้ให้ไว้ว่าผู้บริหารจะอย่างไร ก็จะต้องอาศัยเพื่อนร่วมงาน และผู้ได้บังคับบัญชาคอยให้ความร่วมมือและช่วยเหลือ จึงจะทำให้การปฏิบัติงานบรรลุวัตถุประสงค์ และทำให้การอยู่ร่วมกันเป็นไปด้วยความราบรื่นสงบสุข และตรงกับคำกล่าวของ บุญทัน ดอกไธสง (2528) ที่ว่าแม่เหล็กพุทธศาสตร์ก็เน้นความสำคัญ ของมนุษยสัมพันธ์ในการทำงานและการอยู่ร่วมกันเป็นอย่างยิ่ง ดังภาษิตที่ว่า "ความสามัคคีแห่งหมู่คณะนำสุขมาให้" และพุทธพจน์ "ความคุ้นเคยเป็นญาติอย่างยิ่ง" ซึ่งหมายถึง เมื่อบุคคลทำงานร่วมกันแล้วด้วยความสามัคคี เกี่ยวข้องซึ่งกันและกันเหมือนญาติพี่น้อง ร่วมทุกข์ร่วมสุข ปรึกษาหารือ ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ย่อมมีเอกภาพในการทำงาน ทำให้องค์การ เจริญและพัฒนาขึ้น

สรุปได้ว่า ตำแหน่งศึกษาธิการอำเภอ เป็นตำแหน่งที่ต้องใช้ความมีมนุษยสัมพันธ์อย่างสูงเพื่อให้ภาระกิจหน้าที่ สำเร็จด้วยดี เหมาะตามโครงสร้างของสำนักงาน และ อัตรากำลังที่มีอยู่ศึกษาธิการอำเภอ และ ข้าราชการในสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ คงปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ไม่ได้ ถ้าไม่ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า ทั้ง ศึกษาธิการอำเภอ และผู้ตอบแบบสอบถาม ทั้ง 3 กลุ่ม จึงมีความเห็นตรงกันว่า ศึกษาธิการอำเภอ เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์สูงในทุก ๆ ด้าน ดังนี้

1. ภาระกิจของศึกษาธิการอำเภอ เป็นไปในด้านการประสานงานและขอความร่วมมือ จึงจำเป็นต้องเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์สูง
2. บทบาทหน้าที่ของศึกษาธิการอำเภอ เป็นผู้สนับสนุนส่งเสริมด้านการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรมในอำเภอ ซึ่งต้องใช้ความมีมนุษยสัมพันธ์ เพื่อ ประสานความร่วมมือ ประสานทรัพยากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด
3. ศึกษาธิการอำเภอ มีฐานะเป็นข้าราชการครู มีบุคลิกภาพ และลักษณะท่าทาง ความประพฤติ อุปนิสัยคุณธรรม จริยธรรม ระเบียบ จรรยาบรรณ ตลอดจนความเป็นอยู่อย่างผู้ที่ดำรงตำแหน่งครู ซึ่งสนับสนุนความมีมนุษยสัมพันธ์ของศึกษาธิการอำเภอด้วย

5.5 ข้อเสนอแนะของผู้วิจัย

5.5.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

5.5.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

5.5.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากหน้าที่ความรับผิดชอบของศึกษาธิการอำเภอ ซึ่งต้องอาศัยความมีมนุษยสัมพันธ์ในการปฏิบัติงานอย่างสูง เนื่องจากภารกิจที่สำคัญคือ การประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งภายในกระทรวงศึกษาธิการ หรือ หน่วยงานอื่น ๆ เพื่อให้ภารกิจสำเร็จลุล่วงอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งลำพังตัวศึกษาธิการเอง หรือ ข้าราชการในสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ ซึ่งมีจำนวนจำกัดแล้ว ก็ไม่อาจดำเนินการ โครงการที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่ายได้ ซึ่งจากการอภิปรายผลการวิจัยได้กล่าวแล้วว่า ศึกษาธิการอำเภอ จึงต้องอาศัยความมีมนุษยสัมพันธ์ค่อนข้างสูง เพื่อให้งานบังเกิดผลสำเร็จ ดังนั้น การที่ศึกษาธิการอำเภอ จะเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์กับผู้ร่วมงานต่าง ๆ ได้อย่างดีนั้น ควรดำเนินการด้วยวิธีต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 1) ผู้ที่จะเข้าสู่ตำแหน่งศึกษาธิการอำเภอ ควรได้รับการอบรม ฝึกฝนทักษะเกี่ยวกับบุคลิกภาพ ลักษณะท่าทาง การแต่งกาย การวางตัว ทักษะในการออกคำสั่ง ทักษะในการสนทนา การประสานงาน หลักและกลวิธีในการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ โดยมีการฝึกฝนอบรม และดูงานเป็นระยะ ๆ รวมทั้งฝึกปฏิบัติ และนำหลักมนุษยสัมพันธ์ไปใช้ในการบริหารงาน
- 2) สร้างทัศนคติแก่ศึกษาธิการอำเภอ ให้เป็นทั้งผู้ให้ความร่วมมือ ให้ความช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา แนะนำ ตามความรู้ความสามารถ หรือเป็นผู้รับความช่วยเหลือ ความร่วมมือ จากบุคคลหรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
- 3) ควรแต่งตั้งศึกษาธิการอำเภอ ตามภูมิภาคที่เคยรับราชการ หรือ มีภูมิลำเนาอยู่ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณีของภูมิภาคนั้น ๆ รวมทั้งก่อให้เกิดการประสานงาน และสร้างมนุษยสัมพันธ์ได้รวดเร็วกว่า บรรจุแต่งตั้งไปในภูมิภาคที่ไม่มีภูมิลำเนาหรือเคยรับราชการมาก่อน
- 4) ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง ในแต่ละท้องที่ ควรไม่น้อยกว่า 2 ปี เพราะ งานในโครงการต่าง ๆ ที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่าย เช่น ประเพณีท้องถิ่น การแข่งขันกีฬา ต้องอาศัยความมีมนุษยสัมพันธ์ในด้านการประสานงาน ทั้งคน งบประมาณอย่างสูง นอกจากนี้การสร้างความคุ้นเคย สร้างความเข้าใจกับผู้บริหารโรงเรียน ครู พระสงฆ์ ผู้นำหมู่บ้าน ผู้นำเยาวชนรวมทั้งข้าราชการอื่น ๆ ในท้องที่ที่ต้องอาศัยเวลาในการสร้างความไว้วางใจ เชื่อใจ ความไว้วางใจ เป็นระยะเวลานานพอควร
- 5) การประสานงานด้านการศึกษา อาทิ การรณรงค์การเรียนต่อ การสำรวจข้อมูลด้านการศึกษา การควบคุมมาตรฐานการศึกษา การติดตามผลการปฏิบัติตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ งานเหล่านี้จำเป็นต้องใช้ความมีมนุษยสัมพันธ์อย่างสูง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความต้องการ

เป็นจริงดังนั้น ศึกษาธิการอำเภอ จึงควรได้รับการฝึกอบรมทักษะในการประสานงานควบคู่ไป กับทักษะในการสร้างมนุษยสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องเป็นระยะ ๆ ด้วย รวมทั้งกำหนดและปรับปรุง ระเบียบข้อบังคับกฎหมาย เพื่อรองรับการประสานงานอย่างเป็นระบบ

6) ควรมีการประชุม ปรีกษาหารือ พบปะสังสรรค์ ระหว่างบุคลากร ระดับต่าง ๆ ที่ ต้องประสานงานกันเป็นประจำเพื่อสร้างความคุ้นเคย ความเข้าใจซึ่งกันและกัน สร้างบรรยากาศ แห่งการเป็นมิตรระหว่างบุคลากรของแต่ละหน่วยงาน

5.5.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

5.5.2.1 ควรวิจัยหาความคิดเห็น ด้านมนุษยสัมพันธ์ของศึกษาธิการอำเภอ กับ บุคคลอื่น ๆ ทั้งในกระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงอื่น ๆ ในระดับอำเภอ เพิ่มเติม อาทิ ข้าราชการครู พระภิกษุ ข้าราชการอื่น ๆ ในอำเภอ ผู้นำชุมชน

5.5.2.2 ควรวิจัยว่าระยะเวลาดำรงตำแหน่ง อายุ ของศึกษาธิการอำเภอ มีผลต่อ ระดับความมีมนุษยสัมพันธ์ของศึกษาธิการอำเภอหรือไม่ และงานอะไรบ้างที่ศึกษาธิการอำเภอ ต้องใช้ความมีมนุษยสัมพันธ์สูงกว่า ความรู้ ความสามารถในการหน้าที่ ตำแหน่ง

5.5.2.3 ควรวิจัยเชิงคุณภาพว่า ศึกษาธิการอำเภอ ที่บริหารงานได้ดีเด่น ผลการ ประเมินการบริหารสำนักงานศึกษาธิการอำเภอดีเด่น หรือได้รับการสนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ ในการบริหารมีวิธีการบริหารหรือได้ใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ในการบริหารงาน เพื่อความมีประสิทธิภาพของงานได้ได้อย่างไร